

**KALTOINKOHTELUN MERKIT
LAPSESSA**

Maria-Liisa Mutanen

1 JOHDANTO	3
2 EPÄSUORA KALTOINKOHTELU	4
3 EMOTIONAALINEN KALTOINKOHTELU	5
3 FYYSINEN KALTOINKOHTELU:	7
4 SEKSUAALINEN KALTOINKOHTELU	9
5 LAIMINLYÖNTI	12
6 YLEISIÄ KALTOINKOHTELUN OIREITA JA SEURAUKSIA	12

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyön aikana syntynyt Lapsen kaltoinkohtelun merkit – perehdytysmateriaali on tarkoitettu päiväkodeissa työskentelevien käyttöön. Käsittelen tässä lapsiin kohdistuvaa kaltoinkohtelun muotoja ja niistä aiheutuvia seurauksia ja oireita. Jokaisella lasten kanssa työskentelevällä pitää olla tarpeeksi tietoa niistä kaltoinkohtelun muodoista, niiden aiheuttamista oireista ja vammoista, jota kaltoinkohtelu aiheuttaa.

Who:n mukaan lasten kaltoinkohtelu sisältää kaikki fyysisen ja psyykkisen pahoinpitelyn muodot, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin, kaupallisen tai muun riiston, josta seuraa vaaraa lapsen terveydelle, kehitykselle, elämälle tai ihmisarvolle. (Söderholm 2004, 11.) Kaltoinkohtelu on ikään kuin yläkäsite, joka kattaa edellä mainitut asiat eli lapsen kohdistuvan negatiivisen tekemisen tai tekemättä jättämisen. Kaltoinkohtelu voi olla suoraa tai epäsuoraa kaltoinkohtelua. Suorasta kaltoinkohtelusta puhutaan silloin, kun aikuinen kohdistaa kaltoinkohtelun lapsen fyysisenä pahoinpitelyllä, emotionaalisena kaltoinkohteluna, seksuaalisena hyväksikäyttönä tai laiminlyöntinä. (Paavilainen & Pösö 2003, 13 – 14.) Lapsi kärsii epäsuorasta kaltoinkohtelusta silloin, kun kaltoinkohtelu kohdistuu muihin perheenjäseniin esimerkiksi lapsen äitiin tai sisaruksiin (Paavilainen 1998, 37).

Tässä käsitellään kaikkia muita Who:n kaltoinkohtelun määrittelemiä muotoja paitsi kaupallista tai muuta riistoa.

2 EPÄSUORA KALTOINKOHTELU

Epäsuoraa kaltoinkohtelua on esimerkiksi se, että lapsi joutuu jatkuvasti olemaan läsnä, kuulemaan ja näkemään vanhempien parisuhdeongelmia, aikuisten riitelyä ja tappelua. Lisäksi epäsuoraa lapsen kaltoinkohtelua on kotona vallitseva levoton ilmapiiri. Epäsuorassa kaltoinkohtelussa lapsi kärsii henkisesti. (Paavilainen 1998, 37, 76 – 79.) Väkivallan näkeminen, kuuleminen tai välillinen kokeminen vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen ja tämän vuoksi kokemusta pidetään traumaattisena (Paavilainen & Pösö 2003, 14).

Epäsuoran kaltoinkohtelu aiheuttaa lapsessa samantapaisia oireita kuin suorassa kaltoinkohtelussa, joista tässä työssä myöhemmin.

Lasten kaltoinkohtelu	
<u>Suora kaltoinkohtelu</u> - Fyysinen kaltoinkohtelu - Emotionaalinen kaltoinkohtelu - Laiminlyönti - Seksuaalinen kaltoinkohtelu ↓ Kohdistuu lapseen vanhempien tai huoltajien toimesta	<u>Epäsuora kaltoinkohtelu:</u> - Kohdistuu muihin perheenjäseniin ↓ Heijastuu lapseen

Kuvio 1. Lasten kaltoinkohtelun muodot (Paavilainen 1998, 77)

3 EMOTIONAALINEN KALTOINKOHTELU

Emotionaalinen kaltoinkohtelu on käyttäytymisen malli, jossa lapsen kasvattaja antaa lapselle jatkuvasti sellaisen käsityksen, että lapsi on kelvoton. Emotionaalista kaltoinkohtelua on lapsen jatkuvaa pelottelu, uhkaaminen, naurunalaiseksi saattaminen ja nöyryyttäminen. (Paavilainen & Pösö 2003, 14.) Emotionaalista kaltoinkohtelua on myös piittaamattomuus lapsesta. Syynä voi olla aikuisen kiire tai kiinnostuksen puute. Lasta alistetaan, hänen tekemisiään ei arvosteta tai huomioida aikuisen taholta. Vanhempi voi jopa jättää lapsen huomiotta lapsen väärän sukupuolen vuoksi. (Paavilainen 1998, 78 – 79.)

Miller- Perrinin ja Perrinin esityksen mukaan emotionaalista kaltoinkohtelua ovat hyljeksiminen ja halventaminen, uhkailu ja pelottelu, eristäminen, lapsen käyttäminen aikuisen tarpeisiin, lapsen korruptoiminen ja lapsen tunnetarpeiden huomiotta jättäminen. (Söderholm 2004, 78 – 79.) Hart ja Brassard luokittelevat emotionaalisen kaltoinkohtelun myös useampaan eri muotoon. Niitä ovat halveksiva torjuminen, terrorisointi ja pelottelu, eristäminen, hyväksikäyttö ja korruptointi ja lisäksi vielä emotionaalinen reagoimattomuus lapseen. (Paavilainen 1998, 37.)

Emotionaalinen kaltoinkohtelu on valtava prosessi, joka vaikuttaa lapsen kaikkiin kehitysvaiheisiin, koska siinä on kyse vääristyneestä suhteesta eikä tietystä erillisestä tapahtumasta. Emotionaalista kaltoinkohtelusta tulevat pysyvät ongelmat näkyvät lapsessa mielialan ja itsetunnon huonoutena, kehitysviiveinä ja uhmaavana tai epäsosiaalisena käytöksenä. (Turunen 2004, 196.)

EMOTIONAALINEN KALTOINKOHTELU VAIKUTTAA LAPSEN JOKAISEEN
KEHITYSVAIHEESEEN

EMOTIONAALINEN KALTOINKOHTELU EI JÄTÄ LAPSEEN NÄKYVIÄ
JÄLKIÄ

EMOTIONAALISESTA KALTOINKOHTELUSTA VOI AIHEUTUA:

- tunne-elämän häiriöitä
- alavireisyyttä
- vaikeita itsetunto-ongelmia,
- depressiota
- kehitysviivettä
- persoonallisuuden kehityksen häiriöitä
- uhmaavaa ja epäsosiaalista käytöstä

Kuvi 2. Emotionaalisen kaltoinkohtelun vaikutukset lapseen

4 FYYSSINEN KALTOINKOHTELU

Fyysinen kaltoinkohtelu on määritelty toiminnaksi, joka aiheuttaa lapselle kipua ja tilapäistä tai pysyviä vammoja. Tällainen toiminta voi olla esimerkiksi potkimista, lyömistä, hiuksista repimistä, kuristamista tai tupakalla polttamista. (Paavilainen 2008, 4)

FYYSSISEN KALTOINKOHTELUN AIHEUTTAMAT VAMMAT JA OIREET:

- Mustelmat eri puolilla vartaloa; kasvoissa, silmien ympärillä, huulilla, poskilla, olkavarressa, eri puolilla selkää, sukupuolielinten ympärillä, etureisissä ja /tai pakaroissa
- Mustelmia- ja painaumarykelmiä
- Palojälkiä; tarkkarajainen vammakuvio tupakalla polttamisesta ja hansikasmainen jälki, kun lapsen käsi on upotettu kuumaan veteen
- Kaljuja kohtia hiuksissa
- Sylilapsilla: jäljet suupielissä, huulissa ja poskilla voivat olla merkki rankkakätisestä pakkosyöttämisestä

MUUT OIREET / SEURAUKSET FYYSSISESTÄ KALTOINKOHTELUSTA

- lapsi on arka, pelokas ja ahdistunut
- säpsähtelee ja säikähtelee aikuisen lähestyessä
- väkivaltaisen käyttäytymismallin omaksuminen
- lapsessa näkyy pelko, viha ja epäluottamus
- traumaperäinen stressihäiriö

HUOMIOITAVIA ASIOITA EPÄILLESSÄSI KALTOINKOHTELUA

- onnettomuudessa syntyneet mustelmat ovat yleensä leuan alla, otsassa, kyynärvarressa, sääriluussa, polvissa
- luonnolliset mustelmat ovat sopusoinnussa lapsen motorisen kehityksen kanssa
- fyysisesti kaltoinkohdeltu lapsi turvautuu vanhempiinsa, vaikka he olisivatkin asian aiheuttajia
- tukistelun tuloksia on saatettu peitellä pinneillä tai hiusnauhoilla

Kuvio 3. Fyysisen kaltoinkohtelun merkit lapsessa

5 SEKSUAALINEN KALTOINKOHTELU

Lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu on alle 16-vuotiaaan lapsen ruumiillista pahoinpitelyä, joka kohdistuu pääasiassa lapsen sukupuolielimiin. Lapsi altistetaan hänen ikäänsä kuulumattomalle seksuaalisuudelle, jota lapsi ei ymmärrä ja johon hän ei voi antaa suostumustaan. Se voi tarkoittaa sukupuoliyhteyttä tai sen yritystä tai muuta lapsen ruumiillista koskemattomuutta loukkaavaa tekoa esim. sukupuolielinten koskettelua, lapsen hyväilyä, itsensä hyväilyttämistä lapsella ja itsensä paljastamista. Siihen voidaan katsoa myös kuuluvaksi lapsen johdattaminen sellaiseen seksuaalikäyttäytymiseen, joka ei vastaa lapsen ikää tai kehitystasoa sekä lapsen altistaminen seksuaalisille ärsykkeille ja lapsen käyttäminen esiintyjänä epäsideellisissä julkaisuissa. (Paavilainen & Pösö 2003, 14 – 15; Söderholm ym. 2004, 103, 215; Taskinen 2003, 15)

LAPSEN SEKSUAALISTA KALTOINKOHTELUA ON:

- lapsen sukupuolielinten koskettelu
- lapsen hyväily
- itsensä hyväilyttäminen lapsella
- itsensä paljastaminen
- sukupuoliyhteys tai sen yrittäminen
- viettely seksuaaliseen toimintaan
- liittyy salaisuuden vaatimuksia, syyllistämistä, ristiriitaisia ja repiviä rakkauden ja petetyksi tulemisen tunteita

LAPSELLE AIHEUTUVAT VAMMAT /OIREET

Fyysiset vammat:

- mustelmat reiden sisäpinnalla, käsivarsissa tai selässä
- sukupuolielimissä ja anaalialueella turvotusta, mustelmia, nirhaumia tai haavaumia

Psykosomaattiset oireet:

- lapsella pysyviä ja vaikeita syömisvaikeuksia, unihäiriöitä, vatsakipuja tai tuhrimista

Käyttöoireet:

- lapsi seksuaalisesti latautunut
- lapsi korostuneen viettelevä aikuisia kohtaan
- lapsi masentunut ja sulkeutunut
- lapsi näyttää pelkäävän jompaakumpaa vanhempaa
- lapsi kavahtaa kosketusta
- lapsi on levoton, ahdistunut ja ylikiihottunut
- lapsi vahingoittaa itseään
- lapsessa tapahtuu äkillinen muutos
- lapsi ei hae turvaa ja lohdutusta aikuisilta vaan itkee yksinään
- alistunut ja suostuu passiivisesti kaikkeen
- masturboi avoimesti ja julkisesti

Psyykkiset oireet:

- suru
- masennus
- viha
- epäluottamus toisia kohtaan
- ahdistuneisuus
- pelko

HUOMIOITAVA EPÄILLESSÄSI SEKSUAALISTA KALTOINKOHTELUA

- psykosomaattisista oireista ei voi tehdä yksinään johtopäätöksiä seksuaalisesta kaltoinkohtelusta
- leikki-ikäisellä lapsella on usein mm. jaloissa mustelmia, jotka ovat tulleet hänen leikkiessään
- lapsi on useissa kehitysvaiheissa luontaisesti kiinnostunut seksuaalikysymyksistä, alastomuudesta, lasten saamisesta ja sukupuolten välisistä fyysisistä eroista
- vanhemmat antavat epämääräisiä selityksiä lapsen mustelmista, ruhjeista, haavoista

- vanhemmat vähättelevät lapsen vammoja ja antavat niistä vastentahtoisesti selityksiä
- kaikkien lapsien käytöksessä ei näy kaltoinkohtelusta johtuvat muutokset sillä lapsi voi kaikin keinoin pitää asian salassa

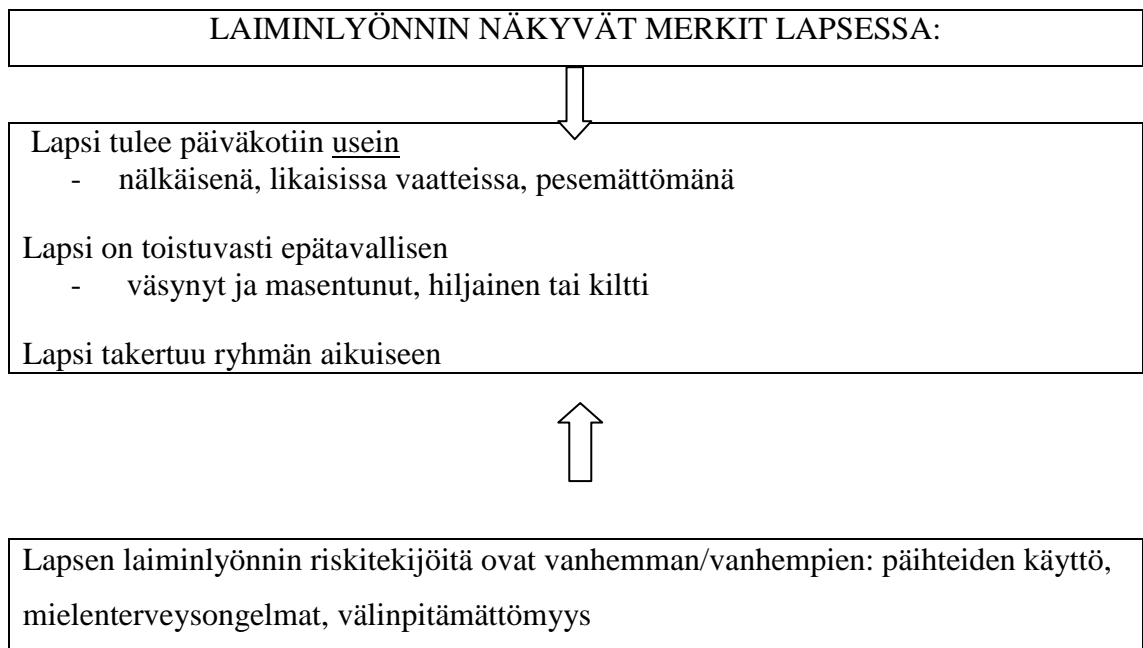
Kuvio 4. Seksuaalisen kaltoinkohtelu, sen aiheuttamat oireet ja huomioitavia asioita epäillessäsi seksuaalista kaltoinkohtelua

6 LAIMINLYÖNTI

Lapsen laiminlyönnin muotoja ovat fyysinen, emotionaalinen, lääketieteellinen ja koulutuksellinen laiminlyönti. Fyysisessä laiminlyönnissä lapsi elää ympäristössä, jossa aikuiset eivät huomaa, ymmärrä tai puolusta lapsen perustarpeita. Lapsi ei saa kasvunsa edellyttämää riittävää tai oikeaa ravitsemusta ja /tai lapsi joutuu elämään epähygieenisissä ja kylmissä olosuhteissa. Lapsi jää ilman aikuisen tukea, neuvontaa ja ohjausta oloihin, joissa lapsi ei voi selviytyä oman tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa avulla. (Sinkkonen 2004, 61 – 64.)

Emotionaalisella laiminlyönnillä tarkoitetaan Sinkkosen mukaan käyttäytymismallia, jossa vanhemmat välttävät jatkuvasti lapselleen, että hän on kelvoton ja hän on arvokas vain tyydyttäessään aikuisen tarpeita ja toiveita. Tällaiset aikuiset ovat kohtuuttoman vaativia ja vaatimukset tulee tehostettua fyysisellä tai henkisellä väkivallan uhalla. (Sinkkonen 2004, 76.)

Lääkinnällinen laiminlyönti tarkoittaa, että vanhemmat suhtautuvat välinpitämättömästi tai kielteisesti lapselle määrättyyn lääkitykseen tai hoitoon. Lasta ei tuoda kuntoutukseen, terapiaan tai suunniteltuihin tutkimuksiin, lapsen neuvolakäynnit ja sairauden välttämättömät seuranta-ajat jätetään käyttämättä. (Sinkkonen 2004, 62 – 63)

Kuvio 5. Laiminlyönnin merkit

7 YLEISIÄ KALTOINKOHTELUN OIREITA JA SEURAUKSIA

Vauvaikäisten oireet on hyvä tuoda esiin tässä työssä, koska päiväkodeissa on vauvaikäisiä lapsia. Lapset ovat yhteen ikävuoteen saakka vauvaikäisiä.

Kaltoinkohtelun uhriksi joutuneella lapsella välittömät psyykkiset seurauksiin ja oireisiin vaikuttavat lapsen kehitystaso, yksilöllinen alttius, haavoittuvuus ja suojaavat tekijät. Suojaavina tekijöinä ovat lapsen varhaisen kiintymyssuhteen laatu ja lapsen ja vanhemman välinen hyvä vuorovaikutussuhde. Vauvaikäinen reagoi traumaan muuttamalla itkuisemmaksi, kiukkuisemmaksi ja ärtyisemmäksi. Vauvan iloiset ja myönteiset tunteet vähenevät. Myös vauvan kiinnostus ulkomaailmaan ja muihin ihmisiin vähenevät. (Turunen 2004, 189 – 190.)

Leikki-ikäisellä lapsella on tapana leikkiessään käydä läpi omaa traumaattista kokemustaan. Leikin sisältö on konkreettista ja vähemmän mielikuvituksesta. Aiemmin tasapainoisella lapsella voi esiintyä aggressiivisuutta, takertumista tai uhmakkuutta. Lapsi ilmaisee tunteita aiempaa vähemmän. Keskittymisvaikeudet, ärtyisyys ja yllättävät raivonpuuskat voivat olla osituksena kaltoinkohtelun uhriksi joutumisesta. Lapsi on olemukseltaan kiihtynyt, varuillanoleva ja hän ylireagoi säikkymällä. Lapsi voi menettää sosiaalisia taitojaan, hänen kiinnostuksensa arkielämän rutineihin ja muihin ihmisiin vähenee. Välitön psyykkinen seuraus kaltoinkohtelusta saattaa tehdä lapsesta sosiaalisesti vetäytyvän. (Turunen 2004, 190 – 191.)

Kaltoinkohtelusta johtuvien pitkäaikaisiin seurauksiin ovat vaikuttamassa lapsen kehitystaso, lapsen aikaisemmat kokemukset kaltoinkohtelusta ja varhaislapsuuden kiintymyssuhdehistoriasta. Lapsen kielellinen kehitysviive, kehitysvammaisuus ja ne pienet lapset, joilta puuttuu käsitteet ja kielellisen käsittelyn mahdollisuus ovat erityisen haavoittuvia kokiessaan kaltoinkohtelua. Leikki-ikäisellä lapsella esiintyy takertumista ja aggressiivisuutta, koska häneltä puuttuu sanalliset keinot ilmaista kokemustaan. Yleisimmät pitkäaikaiset seuraukset leikki-ikäisellä lapsella on taantumisen ja unihäiriöt, etenkin nukahtamisvaikeudet ja painajaiset. Lapsi taantuessaan alkaa uudestaan kastella, hän alkaa imeä peukaloaan ja hän unohtelee oppimiaan taitoja. Lapsen puhe saattaa muuttua uudestaan vauvamaiseksi. (Turunen 2004, 191 – 192.)

Turusen (2004, 192) mukaan vauvaiässä kaltoinkohtelun pitkäaikaiset seuraukset näkyvät ilottomuutena, surullisuutena, ilmeettömyytenä ja hän välttää katsekontaktia. Vauva vastustaa koskettelua ja hänen itkussa on valittava sävy. Nukkumisessa ja syömisessä on vaikeuksia. Vauvan motorinen ja kielellinen kehitys viivästyy kaltoinkohtelun seurauksena. Kielellisen kehityksen viivästymä voi olla merkki myös laajemmasta kehityksen viivästymisestä.

Pysyvät psyykkiset seuraukset näkyvät aivotoiminnan ja kehityksen häiriönä. Jos vakava kaltoinkohtelu, hoivan laiminlyönti ja emotionaalinen kaltoinkohtelu jatkuvat yli kaksitoista kuukautta, se vaikuttaa lapsen kognitiiviseen kehitykseen pysyvästi. Tämä näkyy lapsessa alentuneena älykkyytenä. (Turunen 2004, 194 – 195.)

LÄHTEET:

- Kallio, Pentti & Tupola, Sarimari 2004. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie - Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu: Duodecim. 87 – 101.
- Sinkkonen, Jari 2004. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie - Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu: Duodecim.
- Söderholm Annlis 2004. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie - Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. 2004. Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu: Duodecim.
- Paavilainen, Eija 1998. Lasten kaltoinkohtelu perheessä. Perheen toiminta ja yhteistyö perhettä hoitavan terveydenhoitajan kanssa. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Paavilainen, Eija & Flinck, Aune. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen: Hoitotyön suositus. Hoitotyön Tutkimussäätiö. Saatavissa: <http://www.hotus.fi/Bin/107094/Hoitotyön+suositus+kaltoinkohtelu.pdf>
- Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki. WSOY
- Taskinen, Sirpa (toim.) 2005: Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveyshuollon henkilöstölle. Stakes oppaita 55. Gummerrus kirjapaino Oy Saarijärvi.
- Turunen, Merja-Maaria 2004. Lapsen kaltoinkohtelun psyykkisistä seurauksista. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie - Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu: Duodecim. 187 – 201.